



Universiteit
Leiden
The Netherlands

Mie alma dousje & mi courasson. Creools tussen Curacao en Rotterdam

Wal, M.J. van der; Wal, M.J. van der

Citation

Wal, M. J. van der. (2011). Mie alma dousje & mi courasson. Creools tussen Curacao en Rotterdam. In M. J. van der Wal (Ed.), *Daer wij ul hoogelijck voor bedancken. Brieven belicht voor Wikiscripta Neerlandica* (pp. 31-37). Leiden: eigen beheer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/32263>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License:

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/32263>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

 *DAER WIJ UL*
HOOGELIJCK
VOOR BEDANCKEN 

Brieven belicht voor
Wikiscripta Neerlandica

Leiden 2011

INHOUD

Waarde Wikiscripters... <i>Marijke van der Wal</i>	5
Brieven (leren) schrijven <i>Gijsbert Rutten</i>	8
Tussen geluk in Suriname en ellende in Nederland: de verzoenende woorden van Sarah van Scharphuijsen <i>Judith Nobels</i>	13
Op de vlucht met bloed aan zijn handen. Een noodkreet van Cornelis Graafland <i>Juliette Sandberg</i>	19
‘Mijn lighaam was in een gestadige rolling’. Reizen tijdens de zwangerschap in 1781 <i>Tanja Simons</i>	25
‘Mie alma dousje & mi courasson’. Creools tussen Curaçao en Rotterdam <i>Marijke van der Wal</i>	31

'Mie alma dousje & mi courasson'
Creools tussen Curaçao en Rotterdam

Marijke van der Wal

Hoe wisten Nederlanders zich in den vreemde te redden wanneer ze in aanraking kwamen met anderstaligen? We weten er weinig van en kunnen van alles bedenken: van communiceren met handen en voeten en het gebruik maken van een tolk tot het leren van een taal. Een voorbeeld van het tolken levert de brief van Hesje Severijn elders in dit boekje: in de commotie die ontstaat wanneer met Spaanse kapers onderhandeld moet worden, fungeert een bemanningslid dat Frans spreekt als tolk. Aangekomen in het Caribisch gebied zullen Nederlanders ook geconfronteerd zijn met zo geheten creooltalen, de talen van de plaatselijke bevolking en van slaven op de plantages. In drie brieven van Anna Elisabeth Schermer-Charje, geschreven begin januari 1783 vanuit Curaçao, speelt het Creools of Papiamento een opmerkelijk rol. Twee ervan zijn gericht aan haar man, Dirk Schermer en een aan haar schoonmoeder, Elisabeth Schermer-Pipardus.



Adressering aan Dirk Schermer, Anna Elisabeths brief van 8 januari 1783

Het ligt dan ook niet aan Dirk, maar aan de weg die de brieven moeten afleggen. Uit eigen ervaring weet Anna Elisabeth dat brieven regelmatig niet terecht komen. Wij weten het ook: ze worden gekaapt. Zelf heeft zij geen gelegenheid voorbij laten gaan om haar *lieve hartje* Dirk te schrijven, maar uit zijn brieven heeft ze begrepen dat hij toch sinds 15 juni niets van haar heeft vernomen.

Anna Elisabeth weet hoe ze het hart van een haar onbekende schoonmoeder moet winnen. In dezelfde brief gebruikt ze subtiel steeds intiemere aansprekingen. Na de aanspreking in het begin met *waarde en veel geliefde moeder* wordt het *moederlief* (2), *mama lief* (3) en *mamatje lief* (2), nog eens gevolgd door *mij[n] lieve mama* (3). Ook legt zij overtuigend uit dat zij als enige dochter haar oude ouders niet alleen kan laten. Anders zou ze zeker naar Rotterdam komen. Nu dat niet kan, zal zij heel gelukkig zijn met de eventuele komst van haar schoonmoeder naar Curaçao. Intussen verwijst Anna Elisabeth naar haar man Dirk met *myn doesje* en *mij[n] lieve doesje*, naar wiens terugkeer zij zeer verlangt. Zou haar Rotterdamse schoonmama de liefdevolle, Creoolse aanduiding *doesje* hebben begrepen?

Creoolse koosnaampjes

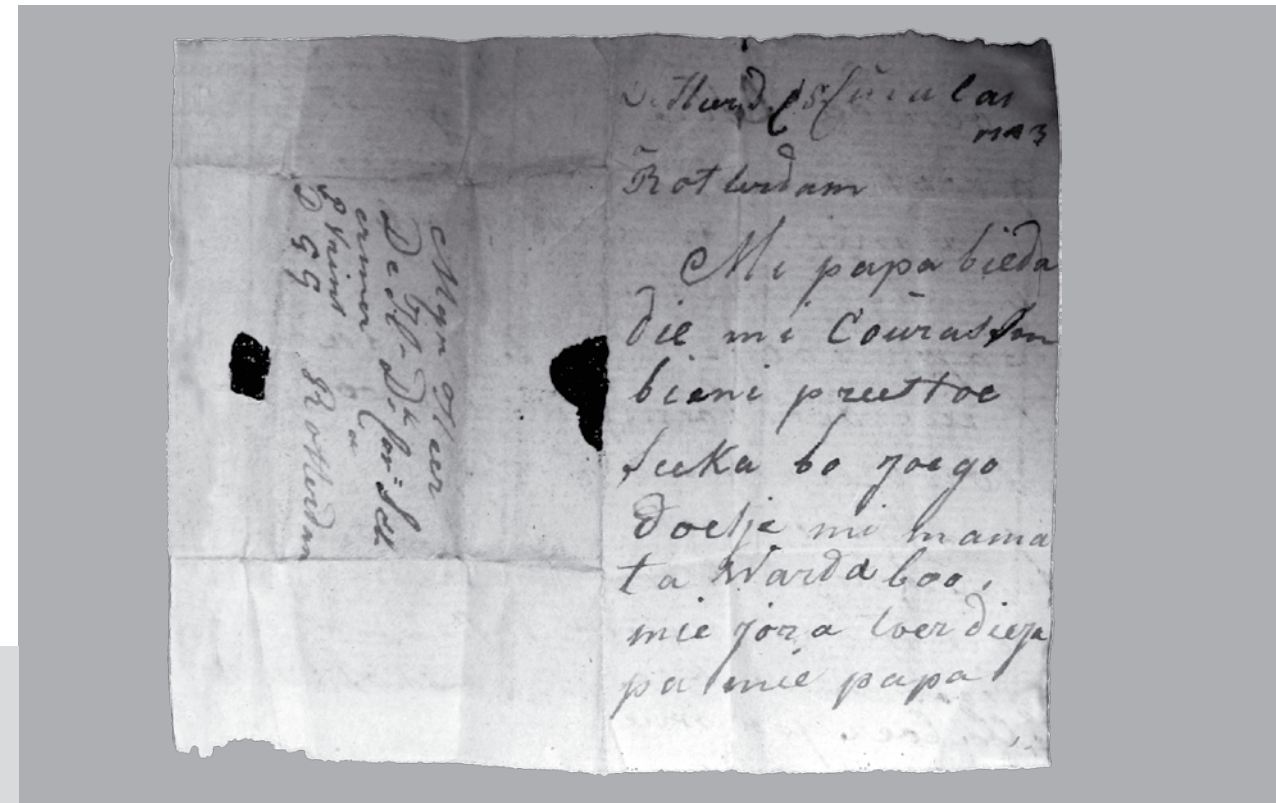
Bleef het bij één Creools koosnaampje in de brief aan haar schoonmoeder, in Anna Elisabeths twee brieven van enkele dagen eerder aan Dirk, komt het volledige repertoire aan bod. Op 6 januari begint zij haar brief met *Mie Alma dousje & Mi Courasson* 'mijn ziel lief & mijn hart' en sluit zij af met een kleine variant *Mi alma dousje die mi Courasson* 'mijn ziel lief van mijn hart' en op 8 januari staat zowel aan het begin als het einde *Mi dousje, Mi bieda & Mi courasson* 'mijn liefde, mijn leven & mijn hart'. In de langste brief, die van 6 januari, komen [mijn] *bieda lief* nog twee keer en *doesje* in verschillende varianten nog vier keer voor, afgewisseld met *mijn hartje lief* (2), *mijn lief*, *mijn zieltje lief* (2), *mijn tweede ziel*, *mijn ziel* (6), *mijn zieltje* en *mijn lieve ziel*. Een aanzienlijke hoeveelheid koosnaampjes dus en Dirk moet al deze lieve woordjes, of ze nu in het Nederlands waren of in het Creools, wel hebben begrepen. Ook de heilwens aan het eind van de brief zal hij hebben verstaan:

Boon anja nobo [gelukkig nieuw jaar] mijn ziel godt schenk uw veel jaaren naa deeze met gesontheit en voorspoet en dat wij Elkander binne kort met gesontheit magh om helsen, adu myn ziel, adu mijn hartje lief zijt nogmals van uw lieve vrouw gegroet en gekust te zijn vaart wel.

Er is zelfs een aanwijzing in de brief van 6 januari 1783 dat hij wel iets meer dan een enkel Creools koosnaampje of een nieuwjaarswens in die taal kende. Het is de brief waarin Anna Elisabeth haar man verzekert dat zij heel regelmatig heeft geschreven. Het opmerkelijke nieuws van haar laatste brief noemt zij voor de zekerheid nog maar een keer:

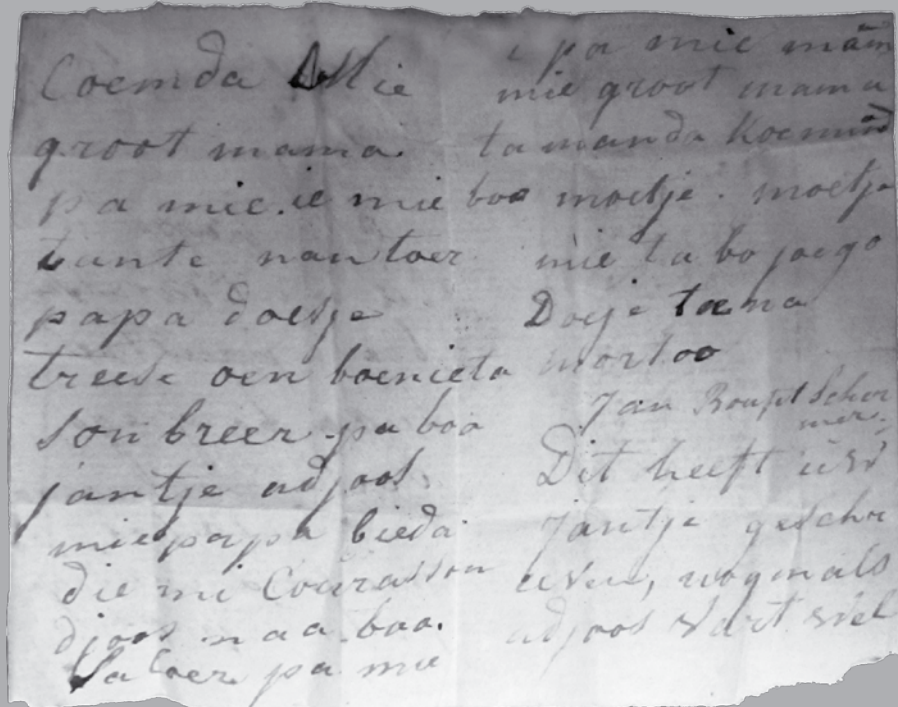
Zieltje lief weet niet beeter of ik heb mijn pligt in alles volbragt, tweijffel niet of uE: zult mijne laatste brief ontfangen zal hebbe waar in ik uE: bekennt gemaakt hebt van mijn verlossing van een jonge zoon hebbe moeder en susters ook een brief gezonde hoope dat zij het wel ontfangen zal hebbe.

De geboorte van een jonge zoon heeft Dirk Schermer dus net als andere familieleden per brief moeten vernemen. Hopelijk is dat langs een andere weg nog gebeurd, want deze brief heeft hem in elk geval niet bereikt. Dat is voor hem ook om een andere reden spijtig: er zat een heel klein briefje in van een bijzondere afzender.



Mi papa bieda	Mijn papa, leven
die mi Courasson	van mijn hart,
bieni prees toe	kom snel
seeka bo joego	dichtbij je kind
doesje mi mama	mijn lieve mama
ta warda boo,	wacht op jou,
mie jora toer dieja	ik huil elke dag
pa mie papa	om mijn papa

Dat briefje is verrassend genoeg niet in het Nederlands, maar in het Creools of Papiamento geschreven en het wordt gepresenteerd als een kinderbriefje. Dit heeft uw Jantje geschreven staat er in het handschrift van Anna Elisabeth zoals te zien is op onderstaande foto.



Coemda Mie	groet mijn
groot mama	grootmoeder
pa mie ie mie	voor mij en al mijn
tante nan toer	tantes
papa doesje	lieve papa
treese oen boenieta	breng een mooie
son breer pa boo	hoed voor je
jantje adjoos	jantje dag
mie papa bieda	mijn papa, leven
die mi Courasson	van mijn hart,
djoos naa boo.	god geve jou
saloer pa mie	gezondheid, voor mij
i pa mie mama	en voor mijn mama
mie groot mama	mijn grootmoeder
ta manda koemenda	stuur ik heel veel groeten
boo moetje moetje	jouw 'moetje, moetje' (moedertje?)
mie ta bo joego	ik ben je geliefde kind
Doe[s]je toena	tot aan
mortoo	de dood
Jan Boufet Schermer.	Jan Boufet Schermer
Dit heeft uw	Dit heeft uw
Jantje geschr	Jantje
eeven, nogmals	geschreven, nogmaals
adjoos vart wel	adieu, vaarwel.

Onderaan staat de naam Jan Boufet Schermer, uw Jantje. Dit moet wel het pasgeboren kind zijn dat twee namen Boufet en Schermer draagt, waarschijnlijk vernoemd naar zowel de inmiddels overleden oom Jan Boufet aan moederszijde als naar de al langer overleden grootvader Jan Schermer.

Het Papiamento is wat onbeholpener geschreven dan Anna Elisabeths aantekening zoals te zien is op de afbeelding. Het schrijven in het Creools op een piepklein stukje papier ging kennelijk wat moeizamer. Toch beheerst Anna Elisabeth die taal, die zij zo regelmatig in haar omgeving moet hebben gehoord, op zijn minst op dit elementaire niveau. Dat is begrijpelijk voor iemand die langere tijd op Curaçao heeft gewoond. Maar gold het ook voor Dirk Schermer die daar kortstondiger verbleef? Hij moet wel zo veel van het Creools hebben opgestoken dat hij volgens de verwachting van zijn vrouw het briefje van zijn jonggeborene kon waarderen.

Is het Spielerei tussen echtgenoten? Voor ons blijft de vraag hoe zo'n bijzonder 'kinderbriefje' functioneerde. Uitzonderlijk is het zeker dat Anna Elisabeth haar pasgeboren, lieve zoon de groeten aan familie in Nederland in het Creools laat overbrengen en vooral ook het gemis van echtgenoot en papa zo duidelijk in die taal laat klinken! Voor ons is het bovendien bijzonder dat hiermee een achttiende-eeuwse fragmentje Papiamento is overgeleverd.

Verantwoording

De drie brieven van Anna Elisabeth Schermer-Charje bevinden zich in HCA 30-370 evenals de brief van Jacob Scharje; de brief van Dirk Schermer, gericht aan zijn zwager Jan Spruijt, bevindt zich in HCA-326.

De brieven werden binnen Wikiscripta Neerlandica getranscribeerd door respectievelijk Hetty Krol (Anna Elisabeths brief aan haar schoonmoeder en die aan haar man van 6 januari; brief van Jacob Charje), Dita Maan (brief van 8 januari van Anna Elisabeth aan haar man) en Lida Zimmerman (brief van Dirk Schermer aan zijn zwager).

Met dank aan Willem Adelaar (Universiteit Leiden), Buty Isabella en Ingmar Valpoort voor toelichting op en vertaling van het Papiamento.

COLOFON

Daer wij ul hoogelijck voor bedancken. Brieven belicht voor Wikiscripta Neerlandica verschijnt op 17 december 2011 ter gelegenheid van de afronding van het transcriptieproject Wikiscripta Neerlandica, waaraan vrijwilligers sinds 2007 hebben deelgenomen.

De bijdragen zijn geschreven door de leden van het onderzoeksprogramma Brieven als Buit dat onder leiding van Marijke van der Wal aan de Leidse universiteit wordt uitgevoerd.

Daer wij ul hoogelijck voor bedancken werd gezet uit de Constantia, vormgegeven door Silvia Zwaaneveldt en gedrukt door drukkerij Mostert. De oplage bedraagt 150 exemplaren.